

Tadeusz Baryła, Waclaw Hojszyk, Edmund Wojnowski

Sprawozdanie z działalności zespołu redakcyjnego biuletynu "Obwód Kaliningradzki. Przegląd faktów, wydarzeń, opinii" za lata 1994-2007

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 3, 379-383

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tadeusz Baryła, Waław Hojszyk, Edmund Wojnowski

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZESPOŁU REDAKCYJNEGO
BIULETYNU „OBWÓD KALININGRADZKI. PRZEGLĄD FAKTÓW,
WYDARZEŃ, OPINII” ZA LATA 1994–2007

Latem 1994 r. przy wsparciu finansowym ówczesnego wojewody olsztyńskiego dr. Janusza Lorenzaro rozpoczęto dyskusję nad erygowaniem wydawnictwa służącego rozwijającej się dynamicznie i opartej na nowych podstawach politycznych i międzynarodowo-prawnych współpracy polsko-kaliningradzkiej. W wyniku tej dyskusji przyjęto wstępnie koncepcję wydawania comiesięcznego biuletynu „Obwód Kaliningradzki i Województwo Olsztyńskie. Przegląd informacji prasy niemieckiej i rosyjskiej oraz baz informacyjnych”. Powołano też jego redakcję w składzie: Tadeusz Baryła, Waław Hojszyk, Edmund Wojnowski.

W 1994 r. ukazały się cztery numery biuletynu i ukształtował się jego profil merytoryczny oraz nazwa, odzwierciedlająca charakter zawartych w nim informacji.

W styczniu 1995 r. doprecyzowano nazwę i winięty biuletynu, która od tego czasu brzmi: „Obwód Kaliningradzki. Przegląd faktów, wydarzeń, opinii. Biuletyn Towarzystwa Naukowego i Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” (dalej: biuletyn „Obwód Kaliningradzki”).

Przyjęta nazwa odzwierciedla intencje wydawców i zespołu redakcyjnego, by:

- a) teksty opublikowane w biuletynie dobierane były z maksymalną dozą obiektywności,
- b) nie zawierały komentarzy członków redakcji,
- c) stanowisko redakcji wobec istotnych wydarzeń czy zjawisk wyrażone było we wstępie „Od redakcji” powściągliwie i rzeczowo. W 2007 r., ostatnim roku wydawania biuletynu, ukazywał się on w serii „Regiony i Pogranicza” pod skróconym tytułem „Kaliningrad. Fakty, wydarzenia, opinie”, ale za to w kolorowej okładce.

Stosując powyższe kryteria, redakcja biuletynu zmierzała do osiągnięcia poziomu wydawnictwa źródłowego, co skłoniło Zarząd Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie do zwrócenia się do Komitetu Badań Naukowych w Warszawie o zaakceptowanie i sfinansowanie zadania badawczego „Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej w świetle prasy rosyjskiej i niemieckiej”. Temat ten był realizowany przez zespół redakcyjny i finansowany przez KBN przez siedem lat, do końca 2002 r.

Przed kłopotami finansowymi uchroniła biuletyn pomoc ze strony Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, która umożliwiła wydanie w 2003 r. 12 numerów i kontynuowanie prac nad biuletynem w latach następnych. Ukazywanie się biuletynu w latach 2003–2007 było możliwe także dzięki zainteresowaniu, życzliwości i pomocy ze strony Ośrodka Studiów Wschodnich w Warszawie, z którym redakcja biuletynu od kilku lat utrzymuje rzeczowe i owocne kontakty.

Z czasem biuletyn „Obwód Kaliningradzki” stał się przedmiotem zainteresowania Olsztyńskiego Forum Naukowego, które po kilkuletniej obserwacji i analizie wystąpiło w 2002 r. o przyznanie jego redakcji Nagrody Naukowej Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego za rok 2001. W czasie wręczania nagrody, które odbyło się na zamku olsztyńskim 26 września 2002 r., przewodniczący Forum prof. dr hab. Włodzimierz Baran, a także marszałek województwa Andrzej Ryński obok walorów naukowych nagrodzonej pracy podkreślili jej praktyczną użyteczność zarówno dla osób zajmujących się współpracą z obwodem kaliningradzkim, jak i dla pracowników naukowych i studentów. O dużym zainteresowaniu biuletynem świadczą liczne prace magisterskie i kilka doktorskich, nie tylko ze środowiska olsztyńskiego, których autorzy powołują się na materiały źródłowe zawarte w biuletynie. Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu na informacje o obwodzie kaliningradzkim, od marca 2003 r. biuletyn dostępny jest także w Internecie.

Podstawę źródłową biuletynu stanowi prasa rosyjska, głównie kaliningradzka, lecz także moskiewska i sanktpetersburska, a do końca 1999 r. także niemiecka i litewska. Kwerendą i analizą objęto w różnym czasie prawie 40 tytułów prasy rosyjskiej, 7 tytułów prasy niemieckiej i 4 tytuły prasy litewskiej. Najważniejsze gazety codzienne i tygodniki kaliningradzkie oraz kilka niemieckich są gromadzone w bibliotece Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie i udostępniane osobom zainteresowanym pogłębianiem wiedzy o obwodzie kaliningradzkim. Ośrodek dysponuje, bodaj jako jedyny w kraju, zbiorem prasy kaliningradzkiej od 1994 r.

Integralną część zadania badawczego stanowi przegląd komputerowych baz informacyjnych, a zwłaszcza portali internetowych. To źródło odgrywa coraz większą rolę w opisywaniu zachodzących w obwodzie zjawisk.

Biuletyn „Obwód Kaliningradzki” jest jedyną w Polsce tak systematyczną dokumentacją wydarzeń bieżących w obwodzie kaliningradzkim i może stanowić podstawę analiz potrzebnych do działań organów administracji państwowej i samorządowej oraz instytucji i przedsiębiorstw zainteresowanych współpracą z tym obwodem Federacji Rosyjskiej. Stanowi także cenne uzupełnienie kwerend archiwalnych dotyczących jego dziejów współczesnych.

W ciągu minionych ponad trzynastu lat ukształtował się podział tematyczny biuletynu. Z niewielkimi odchyleniami przedstawia się on następująco:

- sytuacja społeczno-polityczna,
- partie polityczne, organizacje społeczne i związki wyznaniowe,
- Duma Obwodowa i rady samorządowe,
- administracja państwowa i samorządowa,
- z życia Floty Bałtyckiej i Służby Granicznej,
- bezpieczeństwo publiczne,
- kultura, nauka, oświata, ochrona zdrowia,
- gospodarka obwodu,
- Kaliningrad – Niemcy,
- Kaliningrad – Polska,
- Kaliningrad – Litwa,
- Kaliningrad – reszta świata,
- dokumenty urzędowe.

Dobór informacji i ocen z tak bogatego spektrum tytułów prasowych i tekstów internetowych, obejmujących przy tym szeroki zakres tematyczny biuletynu, nie może być całkowicie wolny od subiektywnego spojrzenia członków redakcji. Jest ono jednak równoważone długoletnim doświadczeniem oraz wykluczeniem osobistego komentarza do publikowanych tekstów. Taki profil

biuletynu rodzi konieczność analizowania zawartych w nim treści i systematycznego studiowania. Dopiero to pozwala na formułowanie własnych ocen i wniosków.

Choć nie brakuje krytyków przyjętej koncepcji redagowania biuletynu, to jednak przez ponad trzynaście lat utrzymał się on w obiegu. Momentem ważnym dla jego istnienia było porozumienie z Ośrodkiem Studiów Wschodnich w Warszawie, które umożliwiło znaczne poszerzenie grona odbiorców biuletynu i wprowadzenie jego zawartości do Internetu. Redakcja biuletynu wyraża za to oraz za inne formy współpracy wdzięczność Dyrekcji Ośrodka. Podziękowania kierujemy także na ręce Pana marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego i kierownictwa Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Promocji Urzędu Marszałkowskiego za różnoraką i szczerą pomoc, bez której systematyczne ukazywanie się biuletynu nie byłoby możliwe.

Wysoko cenimy zainteresowanie biuletynem ze strony Konsulatu Generalnego RP w Kaliningradzie. Pomoc w uzyskiwaniu tak pokażnej liczby tytułów prasy kaliningradzkiej i ogólnorosyjskiej – podstawowego źródła informacji zamieszczanych w biuletynie – stanowi dla nas wartość bezcenną. Kolejni konsulowie generalni utrzymywali ściśle kontakty z Ośrodkiem Badań Naukowych w Olsztynie i redakcją biuletynu, wygłaszali informacje o aktualnej sytuacji w obwodzie kaliningradzkim, byli referentami na seminariach dotyczących obwodu, pomagali w nawiązywaniu kontaktów z interesującymi OBN środowiskami intelektualnymi i polonijnymi. Cenimy wnikliwą i rzeczową ocenę biuletynu przez Konsulat Generalny oraz jego krytyczne uwagi i sugestie.

Władze obwodu kaliningradzkiego obserwowały pojawienie się naszego wydawnictwa z powściągliwością, a jednocześnie z życzliwością, o czym świadczą m.in. wywiad udzielony biuletynowi przez pierwszego gubernatora obwodu prof. dr. hab. Jurija Matoczki na okazji pięćdziesięciolecia powstania obwodu oraz mera Kaliningradu Jurija Sawienkę, czy też współpraca z biuletynem Jurija Cwetkowa ze Służby Prasowej Administracji Obwodu oraz znanej dziennikarki „Kaliningradzkiej Prawdy” Natalii Borowskiej. Redakcja nawiązała kontakty z Wydziałem Historycznym Rosyjskiego Uniwersytetu Państwowego im. Immanuela Kanta w Kaliningradzie, które po pewnym czasie zostały sformalizowane w postaci umowy o współpracy tego Wydziału z Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

Spośród odbywających się corocznie sesji i seminariów, poświęconych różnym aspektom współpracy obwodu kaliningradzkiego, na trzy chcielibyśmy zwrócić uwagę:

a) międzynarodową sesję w Mierkach koło Olsztyna w 1995 r. na temat „Prusy Wschodnie – 50 lat po Poczdamie”;

b) międzynarodową sesję naukową z okazji pięćdziesięciolecia obwodu kaliningradzkiego FR, w której udział wzięli prof. dr. hab. Stanisław Achremczyk (referat) i doc. dr. Edmund Wojnowski (głos w dyskusji);

c) seminarium na temat „Pięćdziesiąt lat sąsiedztwa obwodu kaliningradzkiego z ziemiami polskimi”, z referatem prof. Iriny Kuzniecovej (wicegubernatora obwodu), prof. dr. hab. Stanisława Achremczyka (dyrektora OBN) i doc. dr. Edmunda Wojnowskiego (redaktora biuletynu).

Na seminarium dokonano przeglądu różnych form współpracy kulturalnej województwa olsztyńskiego RP z obwodem kaliningradzkim FR oraz zarysowano kierunki rozwoju tej współpracy w przyszłości, głównie w dziedzinie kultury, nauki i oświaty.

Członkowie redakcji biuletynu brali czynny udział w konferencjach i seminariach organizowanych przez Ośrodek Studiów Wschodnich w Warszawie, Fundację Batorego, Uniwersytet Gdański, Ostseeademie w Travemünde oraz Uniwersytet w Kłajpedzie. Z inspiracji redakcji problematyka kaliningradzka jest stale obecna w olsztyńskim życiu intelektualnym. Oprócz wspomnianych wyżej form zaangażowania, przyczynia się do tego wzrost aktywności wydawniczej redaktorów biuletynu:

– Tadeusz Baryła przygotował do druku, opatrzył wstępem, ilustracjami oraz indeksem książkę pod redakcją prof. Jurija Kostiaszowa z Rosyjskiego Uniwersytetu Państwowego im. I. Kanta w Kaliningradzie pt. *Przesiedleńcy opowiadają. Pierwsze lata Obwodu Kaliningradzkiego we wspomnieniach i dokumentach*. Pozycja ta ukazała się nakładem Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie w 2000 r. przed jej wydaniem w Niemczech i Rosji.

Tadeusz Baryła przygotował także do opublikowania i opatrzył wstępem wybór dokumentów pt. *Okręg mazurski w raportach Jakuba Prawina z 1945 r.* (Olsztyn 1996).

– Wacław Hojszyk przetłumaczył książkę J. Kostiaszowa *Przesiedleńcy opowiadają*, liczne artykuły autorów kaliningradzkich, zamieszczone w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” oraz kilkadziesiąt federalnych i kaliningradzkich aktów prawnych różnej rangi, dotyczących życia społeczno-politycznego i gospodarczego obwodu, w tym Statut (Ustawę Zasadniczą) Obwodu Kaliningradzkiego. Dokumenty te publikowane były w miarę ich ukazywania się w kolejnych numerach biuletynu. W 2004 r. najważniejsze z nich zostały wydane przez OBN w Olsztynie w specjalnym wydawnictwie pt. *Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej. Wybór dokumentów 1994–2004*.

– Edmund Wojnowski opublikował kilka artykułów oraz informacji na temat obwodu kaliningradzkiego w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich”, w wydawnictwie Uniwersytetu Wrocławskiego, a także artykuł pt. *Die Zusammenarbeit an der Grenze zwischen Polen dem Kaliningrader Gebiet* w wydawnictwie „Grenzen im Ostblok und ihre Überwindung”, Berlin 2007, hrsg Helga Schultz. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski opublikował w swoim wydawnictwie w 2003 r. jego artykuł pt. *Rola Obwodu Kaliningradzkiego w strategii gospodarczej Federacji Rosyjskiej*. Najnowsza praca doc. dr. Edmunda Wojnowskiego pt. *Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej – od obszaru zamkniętego ku regionowi współpracy (1946–2006)* wydana została w nakładzie kilkuset egzemplarzy przez Ośrodek Badań Naukowych w Olsztynie w grudniu 2006 r.

Publikacje, które powstawały w kręgu redakcji biuletynu, wraz z informacjami wygłaszanymi dla działaczy towarzystw kulturalnych i społecznych, pozwalały na podtrzymywanie zainteresowania obwodem kaliningradzkim w środowiskach opiniotwórczych. Z każdym rokiem zwiększała się liczba konsultacji udzielanych studentom i pracownikom naukowym zainteresowanym problematyką kaliningradzką.

Zespół redakcyjny aktywnie uczestniczył w licznych przedsięwzięciach realizowanych przez organizacje pozarządowe i niektóre samorządy terytorialne naszego województwa, np. w Dniach Warmii i Mazur w Kaliningradzie oraz Dniach Kultury Polskiej w Czerniachowsku. Jest w efektywnym kontakcie z Forum Przyjaznego Sąsiedztwa, z sekretariatem krajowym i międzynarodowym Euroregionu Bałtyk w Elblągu, współpracował ze Wspólnotą Kulturową „Borussia” w opracowaniu pierwszego raportu o współpracy województwa warmińsko-mazurskiego z obwodem kaliningradzkim.

Biorąc pod uwagę działalność zespołu redakcyjnego i pamiętając, że zasadniczą jej część stanowi systematyczne, comiesięczne wydawanie biuletynu, można uznać, że wnosi on zauważalny wkład w upowszechnianie wiedzy o współczesnym Kaliningradzie, w wytwarzanie korzystnej atmosfery intelektualnej wokół wielostronnej problematyki współpracy polsko-kaliningradzkiej. W Olsztynie ukształtowało się prężne środowisko naukowe, które w przyszłości może wnieść liczący się wkład w badania naukowe nad południowo-wschodnim wybrzeżem Bałtyku, ze szczególnym uwzględnieniem obwodu kaliningradzkiego FR.

Podsumowując trzynastoletni okres ukazywania się biuletynu oraz funkcjonowania w wybranych i liczących się środowiskach naukowych, społeczno-politycznych i administracyjnych, zespół redakcyjny czuje się uprawniony do sformułowania następujących wniosków:

1. Koncepcja powołania do życia biuletynu okazała się trafna, odpowiadająca zapotrzebowaniu środowisk zainteresowanych szeroko pojętą współpracą z obwodem kaliningradzkim.

2. Ewolucja biuletynu w stronę wydawnictwa źródłowego pozwoliła na zapewnienie mu wysokiego stopnia obiektywności i wzrost zainteresowania nim środowisk intelektualnych, a zwłaszcza akademickich. Potwierdza to Nagroda Naukowa Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego za 2001 r.

3. Ceną dla funkcjonowania biuletynu okazała się współpraca z Ośrodkiem Studiów Wschodnich w Warszawie oraz Konsulatem Generalnym RP w Kaliningradzie i ich życzliwa pomoc.

4. Rozwinęła się funkcja ekspercka zespołu redakcyjnego biuletynu w zakresie społecznych problemów społeczno-politycznych i gospodarczych obwodu kaliningradzkiego, co uznawane jest przez Warmińsko-Mazurski Urząd Marszałkowski, a zwłaszcza jego Departament Współpracy Międzynarodowej i Promocji.

5. Należy rozważyć możliwość utworzenia w Ośrodku Badań Naukowych w Olsztynie stałej struktury organizacyjnej, która podjęłaby zadanie organizowania i koordynowania interdyscyplinarnych badań naukowych nad wybranymi problemami współczesnego życia obwodu kaliningradzkiego jako enklawy rosyjskiej w Unii Europejskiej.

Punktem wyjścia mogłaby być Komisja Integracji Europejskiej, działająca w ramach Towarzystwa Naukowego im. W. Kętrzyńskiego.

Zespół redakcyjny żegna się z funkcjonującym przez ponad trzynaście lat biuletynem „Obwód Kaliningradzki. Przegląd faktów, wydarzeń, opinii” w poczuciu dobrze spełnionego obowiązku, pozostawiając po sobie w zbiorach bibliotecznych Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie 160 numerów miesięcznych, oprawionych w 6 rocznych (lata 1995–2000) i 15 półrocznych (drugie półrocze 1994 r. i lata 2001–2007) tomach, średnio 21 arkuszy wydawniczych każdy rocznik.

Zespół redakcyjny